

Виховна година «Вчимося толерантному спілкуванню»

- [Друк](#)
- [Email](#)

Виховна година

«Вчимося толерантному спілкуванню»

Мета: показати значимість толерантності під час взаємодії з іншими, закріпити знання учасників про компоненти толерантності, учити розуміти і поважати один одного, удосконалювати вміння толерантного спілкування.

Матеріали: аркуші А4, А3, ватман, маркери, стікери, ножиці, скотч, плакати «Толерантність», «Салют», «Карта світу», «Риси толерантної особистості», аркуші для малюнків, кольорові зірочки для салюту, картки з буквами слова «толерантність», картки із проблемними ситуаціями, кольорові метелики для вправи «Біла ворона», кольорові смужки для вправи «Килим ідей».

ВСТУП

Оголошення теми й мети виховної години

Кожна людина мусить взаємодіяти із представниками інших культур. На жаль, дух нетерпимості, ворожості до іншої культури, способу життя, інакших вірувань, переконань, звичок завжди існував та існує надалі. Життя в полікультурному соціумі — проблема кожної особистості, групи людей і певних інститутів влади. Основою такого існування є толерантність як універсальний принцип людської життєдіяльності.

Багато країн світу, у тому числі Україна, можуть бути яскравими прикладами зіткнення народів, етносів, культур і цивілізацій.

Інформаційне повідомлення «Що таке толерантність?»

Мета: зосередити увагу учасників на основних аспектах толерантності, дати об'єктивну інформацію.

Інтерес до толерантності як однієї зі сторін людської психіки й соціального життя з'явився порівняно недавно.

Термін «толерантність» виник у минулому тисячолітті. Сучасне поняття толерантності багато в чому пов'язане з діяльністю філософів XVI—XVII сторіч, які повстали проти «терпіння нетерпимості» і жорстких релігійних зіткнень. Послідовним критиком фанатизму й захисником толерантності був Вольтер. Англійський філософ Джон Локк уперше поставив питання про необхідність виховання толерантності в «Нарисах у терпимості 1667 року» й у «Листах про терпимість» 1685 року.

Найважливішим результатом роздумів філософів того часу було визнання толерантності загальною цінністю й компонентом миру й розуміння між релігіями, народами й різними соціальними групами.

Складність розуміння поняття «толерантність» полягає в його різному значенні в різних мовах. Воно залежить від історичного досвіду народів.

Tolerance (англ.) — готовність і здатність бути терпимим, без протесту сприймати особистість.

Tolerance (франц.) — ставлення, яке припускає відмінну від твоєї думку та дії інших; повага до волі іншого, його способу мислення, поведінки, політичних і релігійних поглядів.

Tolerance (іспан.) — здатність визнавати відмінний від власного світогляд.

Kuan gong (китайськ.) — дозволяти приймати, бути до інших доброзичливими.

Tasamul (арабськ.) — прощення, м'якість, милосердя, співчуття, доброзичливість, терпимість.

Перською — це терпіння, витривалість, готовність до примирення.

Російською — здатність терпіти щось або когось.

В українській мові існує два слова з подібним значенням: «толерантність» і «терпимість». Частіше вживають слово «терпимість». Воно означає здатність, уміння миритися з інакшою думкою.

Останнім часом поняття «толерантність» стало міжнародним терміном. Воно має зміст, в основі якого — загальне значення цього слова в будь-якій мові світу.

Отже, толерантність (від лат. tolerantia — стійкий, терпимий, що допускає відхилення) — особистісна риса людини, терпиме ставлення до чужої думки, релігії, поведінки, повага до гідності й прав інших людей; здатність поставити себе на місце іншої людини. Це повага, прийняття й правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження й способів прояву людської індивідуальності.

Генеральна Конференція ЮНЕСКО оголосила 1995 рік роком толерантності й прийняла Декларацію принципів толерантності. 16 листопада названо Міжнародним днем толерантності.

Толерантність вважається показником високого духовного й інтелектуального розвитку особистості.

Давайте разом узагальнимо все сказане. Слово «толерантність» ми намалювали у вигляді сонця. Нехай ваші відповіді будуть його промінчиками (див. схему).

Вправа «Толерантність»

Мета: розширити знання та уявлення учнів про толерантну поведінку.

Здатність поводитися толерантно може стати особистісною рисою, а відтак — забезпечити успіх у спілкуванні. Толерантні люди більше знають про свої недоліки та педагоги. Вони критично ставляться до себе і не звинувачують у своїх бідах інших. Вони не перекладають

відповідальність на інших. Толерантна людина не розфарбовує світ двома кольорами — чорним і білим. Вона не акцентує увагу на розбіжностях між «своїми» та «чужими», а тому готова вислухати та зрозуміти думки інших.

Почуття гумору і здатність посміятися над своїм слабким місцем — особлива риса толерантної людини. У здатної до цього людини менша потреба домінувати та зверхньо ставитися до інших.

Примітки:

1.Заздалегідь вертикально написати на плакаті великого формату слово «Толерантність» великими літерами.

2.Клас розподілити на пари. Учасники витягають одну з літер цього слова, на яку і підбиратимуть значення слова «толерантність». Наприклад: «Т» — терпіння, творчість, талант, «Л» — лагідність, ласкавість тощо.

3.Після обговорення учасники заповнюють великий плакат маркерами різних кольорів. Дістаємо яскравий і наочний плакат, результат колективної творчості, зміст якого підготовлений учнями.

Вправа «Біла ворона»

Мета: продемонструвати психологічний стан людини, яка за певними ознаками відрізняється від решти.

Учасники займають місця у колі спинами до центра.

Кожному учаснику прикріплюється аркуш паперу (аркуші — різних кольорів, по 5-6 кольорових аркушів одного кольору і лише один аркуш — білого). Білий аркуш кріпиться найбільш незалежному учню, сильному і авторитетному в класі,— для того щоб запобігти зворотного ефекту.

Учасники повертаються обличчям у коло і починають шукати інших, схожих на себе, причому підглядати не можна. Треба якось домовитися.

Після того як всі групи сформовані «за кольорами», ведучий підходить і бере за руку «самотнього білого».

Запитання до «самотнього білого»

Що ти відчув, коли зрозумів, що ти такий один і тобі немає пари?

Чи потрапляв ти в подібну ситуацію в житті? Чи схожі почуття ти переживав в тій ситуації?

Запитання до учасників, які знайшли схожих на себе

- Якими були ваші відчуття, коли ви знайшли схожих на себе і сформували групу?
- Як ви знайшли одного?
- Що ви відчуваєте стосовно самотнього учасника?
- Чи хотіли б ви опинитися на його місці?Чому?

- Ведучий говорить з учасниками про те, що в житті часто доводиться стикатися з такими ситуаціями, і не завжди ми ставимо себе на місце того, ким знехтували, хто залишився наодинці. Треба пам'ятати про це!

Вправа «Товариський суд» (10 хв)

Мета: тренувати учасників вирішувати конфліктні ситуації за принципом толерантності.

Учасникам пропонуються проблемні ситуації для обговорення в підгрупах. Група відіграє роль товариського суду, який повинен винести «вирок» ситуації. Потім усі учасники заняття обговорюють, чи був цей «суд» толерантним, і чи можна бути толерантним у цій ситуації.

Ситуацій

1. В одному зі старших класів школи, де навчаються представники різних національностей, склалася конфліктна ситуація: побилися хлопчики. Причиною бійки стало й «національне питання». Дорослі — педагоги й батьки — зайняли різні позиції щодо учасників і причин інциденту. Оскільки конфлікт набув розголосу, й батьки «потерпілого» хлопчика вважають себе і свою дитину скривдженими, вони подали до суду для компенсації фізичного й морального збитку.

Яке рішення прийняв товариський суд?

2. В одній із загальноосвітніх шкіл спалахнув конфлікт через те, що класним керівником 9-го класу було призначено викладача, члена «Свідків Єгови». Учителю на належному рівні проводив уроки, ніколи не вів релігійної пропаганди. І хоча жодних інших претензій до вчителя не було, батьки вимагали від адміністрації «захистити» їхніх дітей від «сектанта».

Яке рішення прийняв би товариський суд?

3. У дитячому оздоровчому таборі проходила зміна для дітей-інвалідів «Повір у себе!». Поруч, у цьому ж таборі, відбувалися заняття школи для обдарованих дітей. Одну з «обдарованих» дівчаток батьки забрали з табору, висуваючи претензії керівництву табору за те, що дівчинка одержала психологічну травму, оскільки щодня бачила хворих дітей. Вони вимагали покарати винних, які не вжили заходів для того, щоб захистити групи дітей одну від іншої, і навіть не повідомили батьків про таке «небезпечне» сусідство.

Яке рішення прийняв товариський суд?

Діагностика «Що означає бути толерантним» (10 хв)

Мета: допомогти учням проаналізувати наявність у себе рис толерантної особистості.

Учасникам роздають анкети з рисами толерантної особистості. Такий же набір рис написано на плакаті. За результатами всіх анкет формуються визначення групою толерантної особистості.

Анкета «Риси толерантної особистості»			
Риси толерантної особистості	Риси, які у мене є	3 головні риси толерантної особистості	Уявлення групи про толерантну особистість
Інтерес до людей			
Уміння слухати			
Емпатія			
Терпимість			
Альтруїзм			
Тактовність			
Почуття гумору			
Повага інших			
Відмова від тиску та насильства			
Визнання прав інших			
Прийняття інших такими, які вони є			
Взаєморозуміння			

Китайська притча «Дружна родина» Жила колись на світі родина. Вона була не проста. Більше 100 людей було в ній. І займала вона ціле село. Так і жили всією родиною й усім селом. Ви скажете: «Ну то й що, є чимало й більших сімей на світі. Але річ у тім, що родина була особлива — мир і спокій панували в ній, а отже, і в селі. Ні сварок, ні лайки, ні, крий Боже, бійок і розбрату.

Чутка про цю родину дійшла до самого володаря країни. І він вирішив перевірити, чи правду кажуть люди. Прибув він у село, і душа його зраділа: навкруги чистота, краса, статок і мир. Добре дітям, спокійно старим. Зачудувався володар. Вирішив довідатися, як жителі села досягли такого ладу, прийшов до глави родини: «Розкажи, чому така згода і лад у твоїй родині?». Той взяв аркуш паперу й став щось писати. Писав довго — видно, не дуже сильний був у грамоті. Потім передав аркуш володарю. Три слова були на папері: «Любов, прощення, терпіння». І наприкінці аркуша: «Сто разів любов, сто разів прощення, сто разів терпіння». Прочитав володар, почухав потилицю і запитав:

- І все?

- Так, — відповів старий, — це і є основа життя всякої гарної родини.
— І подумавши, додав: — І світу теж.

Вправа «Пустіть мене в коло» (5хв)

Ведучий попереджає про те, що зараз відбудеться своєрідний «практикум» з толерантності.

Із групи вибирається людина (бажано лідер, загальний улюбленець). Йому повідомляють про те, що він повинен у будь-який спосіб — хитрістю, лестощами, підкупом, обманом, силою, а може, використовуючи дружні зв'язки,— дістатися середини кола. В цей час група береться за руки, утворюючи замкнуте коло. Решта учасників не повинні пускати в коло вибрану людину. Гра триває доти, доки вибраний не пробереться в коло або не вичерпає всі можливості для цього.

Після цього обов'язково проводиться рефлексія. Для цього учням пропонується відповісти на такі запитання:

- Як відчував себе вибраний?
- Чи важко йому було знаходитися поза колом?
- Чому?

Який спосіб йому здавався найдієвішим?

- Чому?
- Якби гра починалася спочатку, чи погодився б він знов знаходитися поза колом?
- Які почуття переживали учні в колі?
- Чому?
- Чи хотілося впустити вигнаного в коло?
- Чому?
- Хотілося б побувати на його місці?
- Які асоціації викликала ця гра?
- Чи існують подібні ситуації в реальному житті?
- Як виникають такі ситуації і що з ними можна зробити?
- Чому ви послухалися ведучих (не пускали однокласника в коло)?
- Як ви вважаєте, навіщо ми провели цю гру?

Після проведення цих вправ або однієї з них (виходячи із ситуації в групі) самі учні відповідно до порушених проблем і викликаних ними відчуттів проводять письмову рефлексію (можна вибрати найцікавіші думки і помістити їх у газету).

Це надасть можливість учням почути різні думки, подивитися на вправи очима іншого.

Вправа «Килим ідей» (7 хв)

Мета: перейти від аналізування причин явища як такого до індивідуальних дій учасників заняття, спрямованих на вирішення цієї конкретної проблеми.

I етап — розуміння проблеми (чому така проблема існує).

// етап — пошук рішень (що можна зробити для того, щоб змінити ситуацію).

Ш етап — індивідуалізація діяльності (які конкретні дії зроблю особисто я для того, щоб змінити ситуацію).

IV етап — оцінювання ідей (індивідуальне ухвалення рішення; що спробую зробити для вирішення цієї проблеми).

Необхідно підготувати нарізані смужки паперу (трьох різних кольорів, по 30-40 смужок кожного кольору), 3-4 великих аркуші паперу, клей (1-2 на групу), наклейки двох кольорів (по дві наклейки кожного кольору для кожного учасника). Треба розподілити учасників на 4-5 груп, розсадити їх за окремі столи.

V етап. Оголошується запитання: «Чому така проблема існує? Чому в нашому житті важко бути толерантним?»

Кожна група отримує 10 кольорових смужок і великий аркуш паперу. Свої відповіді учасники групи пишуть на смужках паперу (на одній смужці — одна відповідь, при цьому не обов'язково використовувати всі смужки). Після цього на великому аркуші паперу утворюють «килим», наклеюючи всі смужки так, щоб усе написане можна було прочитати.

Тепер ми знаємо, чому важко бути толерантним.

VI етап. Що можна зробити для того, щоб змінити існуючу ситуацію?

Роздають 10 смужок паперу іншого кольору, на яких учасники записують пропозиції щодо вирішення цієї проблеми (на одній смужці — одна відповідь).

Потім ці нові смужки доклеюють до «килима».

Після закінчення роботи групи представляють свої «килими» і зачитують ідеї.

Примітки. Необхідно перейти до III етапу, тобто до індивідуалізації діяльності. На цьому етапі кожний з нас відповідає собі на запитання: що особисто я зроблю, щоб змінити ситуацію, що існує?

Кожен пише заплановані ним дії на смужці паперу. Група збирає індивідуальні смужки разом, але не приклеює їх до «килима».

Групи по черзі читають свої смужки, приклеюють їх на стіни так, щоб потім можна було легко прочитати.

Схожі пропозиції приклеюємо одну під іншою, щоб були очевидними пріоритетні.

Приступаємо до IV етапу, тобто оцінювання ідей. Кожен учень одержує дві червоні наклейки і дві зелені. Червоний колір означає «напевно це зроблю», а зелений — «спробую це зробити».

Учасники ходять залом, ще раз перечитують всі ідеї і приклеюють наклейки на вибраних ідеях (не обов'язково використовувати всі наклейки).

Підсумок: кожен учень дістав можливість подумати, що зробить особисто він, щоб допомогти вирішити спільну проблему

Робота в групах «Два світи» (15 хв)

Мета: узагальнити уявлення учасників про толерантність і толерантну поведінку, підвести до висновку про необхідність жити за принципами толерантності.

Учасники об'єднуються у дві групи (за принципом день-ніч) і одержують аркуші ватману, фломастери, газети, журнали, ножиці, клей.

Тренер говорить про те, що сьогодні кожна група має чудову нагоду — створити свій світ — «Світ толерантності» і «Світ інтолерантності».

Звертаючи увагу на риси свого характеру і свої бажання, учасникам пропонують створити колаж свого світу, країни й назвати його. Протягом 10 хв група працює над створенням колажу. Потім представник від групи представляє колективну роботу.

Обговорення

Висновок: порівнявши два протилежні світи, ми наочно бачимо, що людина, яка живе у світі добра, взаєморозуміння, терпимості з людьми інакших релігій, націй, культур, відчувається особистістю, яка може розкрити всі свої найкращі риси, бути корисною своєму народу, оточенню. Людина, яка живе в толерантному світі, по-справжньому щаслива і дарує це щастя, любов людям довкола.

Очікування «Святковий салют» (5 хв)

Що цікавого, важливого дав вам заняття? Напишіть на стікерах у вигляді зірочок. Якщо ваші очікування здійснилися, то ми побачимо гарний святковий салют на честь дружби, взаєморозуміння й миру між народами нашої Землі.

Підбиття підсумків, прощання Притча про цвяхи.

Жив собі хлопчик із жахливим характером. Якось батько дав йому мішок із цвяхами й велів по одному забивати їх у паркан щоразу, коли хлопчик втратить терпець і з кимось посвариться. У перший день хлопчик забив 37 цвяхів. Згодом він навчився володіти собою, і кількість цвяхів щодня зменшувалася. Хлопчик зрозумів, що легше навчитися опанувати себе, ніж забивати цвяхи.

Нарешті настав день, коли він не забив жодного цвяха. Син підійшов до батька й сказав йому про це.

Тоді батько велів синові витягати із паркана по одному цвяху тими днями, коли він не втратить самоконтролю, і ні з ким не посвариться.

Минали дні, і згодом син зміг сказати батькові, що у паркані не залишилося жодного цвяха. Батько підвів сина до паркана і сказав: «Ти добре поводишся, але подивися, скільки дірок залишилося... Паркан ніколи не буде таким, як колись».

Коли ви з кимось сваритесь і говорите щось неприємне, ви залишаєте по собі такі ж рани, як ці дірки від цвяхів. І рани зостаються, попри те, скільки разів потім ви попросите пробачення. Словесні рани завдають такого ж болю, як і фізичні.

Не залишайте на своєму шляху цих дірок. Не забивайте цвяхи ворожнечі, нерозуміння і жорстокості в душі людей. Будьте толерантними!

Інформаційна частина (варіант II)

У багатьох мовах поняття «толерантність» є своєрідним синонімом слову «терпимість»: латина — *tolerantia*; англійська — *tolerance, tolerantion*; німецька — *toleranz*; французька — *tolerance*.

У процесі історико-культурного розвитку і становлення філософської думки категорія терпимості (толерантності) зазнала змін

Це є природним явищем, оскільки змінювалося і саме суспільство, головними в людських взаємовідносинах ставали різні ідеї. Незважаючи на багатозначність, категорія терпимості має споглядальний відтінок, пасивну спрямованість.

Подібна характеристика поняття збереглася і в сучасних словниках. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» під редакцією В. Т. Бусел написано, зокрема: «Толерантність — здатність індивіда сприймати без агресії думки, які відрізняються від власних, а також особливості поведінки та способу життя інших».

У «Толковом словаре русского языка» під редакцією Д. Н. Ушакова категорія «толерантність» повністю ототожнюється з категорією «терпимість».

У «Словаре иностранных слов и выражений» це поняття також визначається як «терпимость к чужому мнению, верованиям, поведению».

Характеристика визначення толерантності в Преамбулі Статуту ООН виглядає так: «Виявляти терпимість і жити разом, у мирі один з одним, як добрі сусіди».

Наведемо деякі висловлювання та думки щодо цього.

Толерантність — здатність людини, співтовариств, держави чути і поважати думку інших, невороже зустрічати відмінне від своєї думки.

«Толерантність — це те, що робить можливим досягнення миру і веде від культури війни до культури миру», — йдеться в Декларації принципів толерантності, прийнятою Генеральною Конференцією ЮНГСКО в 1995 році.

Толерантність — не поступливість, поблажливість або потурання, а перш за все активне ставлення, що формується на основі визнання універсальних прав і основних свобод людини.

Толерантність — привілей сильних і розумних, вміння просуватися на шляху до істини через діалог і різноманітність думок і позицій.

Толерантність — це визнання права інших людей жити і бути.

Толерантна людина — це людина, яка з повагою ставиться до інтересів, звичок, вірувань інших людей, прагне зрозуміти їх і досягти взаємної згоди без застосування насильства, тиску.

Толерантність розглядають і як характеристику будь-яких соціальних структур окремої людини, соціальної групи або суспільства в цілому, орієнтовану на дозвіл конфліктних ситуацій.

Специфічність цієї орієнтації полягає в прагненні зрозуміти позицію іншої сторони, пояснити їй свою позицію і в процесі діалогу знайти взаємоприйнятне компромісне рішення.

Толерантність як основа визнання єдності і різноманіття людства і готовність поважати історичне право на несхожість як людини, так і цілого народу.

Толерантність — здатність зрозуміти внутрішню логіку іншої людини як рівноможливу і, разом з тим, Прийняти принципову неможливість синхронізувати ритми і темпи розвитку всіх і усіляких людей на планеті.

Толерантність — сприйнятливість усього різноманіття відмінностей між людьми, що не прагне викоренити ці відмінності, а навпаки, розглядає їх як джерело розвитку, енергії творчості. І

Поняття толерантності вперше зустрічається у XVIII столітті. У своєму «Трактаті про віротерпимість» відомий французький філософ Вольтер писав, що «безумством є переконання, що всі люди повинні однаково думати про певні предмети».

Розуміння толерантності не однакове в різних культурах, тому що залежить від історичного досвіду народів. Англійці розуміють толерантність як готовність і здатність без протесту сприймати особистість, французи — як певну свободу іншого, його думок, поведінки, політичних та релігійних поглядів. Китайською мовою бути толерантним означає проявляти великодушність стосовно інших. В арабському світі толерантність — прощення, терпимість, співчуття до іншого, а в персидському — ще й готовність до примирення.

Зараз толерантність розуміють як повагу і визнання рівності, відмову від домінування та насилля, визнання за іншими права на власні думки та погляди. Отже, толерантність передусім має на меті приймати інших такими, якими вони є, і взаємодіяти з ними на основі згоди.

Здатність поводитися толерантно може стати особистісною рисою, а відтак — забезпечити успіх у спілкуванні. Толерантні люди більше знають про свої недоліки та педагогі. Вони критично ставляться до себе і не звинувачують у своїх бідах інших. Вони не перекладають відповідальність на інших. Толерантна людина не розфарбовує світ двома кольорами — чорним і білим. Вона не акцентує увагу на розбіжностях між «своїми» та «чужими», а тому готова вислухати та зрозуміти думки інших.

Почуття гумору і здатність посміятися над своїм слабким місцем — особлива риса толерантної людини. У здатної до цього людини менша потреба домінувати та зверхньо ставитися до інших.

Т	О	Л	Е
Р	А	Н	Т

Н	І	С	Т
----------	----------	----------	----------

Т – терплячий, товариський, тактовний

О – обережний, об’єктивний, оригінальний, особливий

Л – лояльний, лагідний, легкий у спілкуванні

Е – енергійний, елегантний, ефективний

Р – рівний, розсудливий, рівнозначний, рівноправний

А – активний, акуратний, авторитетний

Н – надійний, найдорожчий

Т – терплячий, толерантний

Н – необхідний людям, ніжний, незалежний

І – інтелігентний, ідеальний, ідейний

С – співпереживаючий, співчуваючий, сприймаючий свободу думок і дій іншого, страждаючий

Т – тактовний, товариський

Ь

Лише в людях себе здатна пізнати людина. (Гете)

Тільки тоді станеш людиною, коли навчишся бачити людину в іншому. (О. Радищев)

Світ – це дзеркало, і воно повертає кожному його власне зображення. (У. Теккерей)

Сила чесності така, що ми її поважаємо навіть у ворога. (Цицерон)

Ми легше визнаємо свої помилки у поведінці, ніж у мисленні. Ніхто не може оцінювати іншого, поки не навчиться оцінювати самого себе. (К. Роджерс)

Анкета «Риси толерантної особистості»

Риси толерантної особистості	Риси, які у мене є	3 головні риси толерантної особистості	Уявлення групи про толерантну особистість
Інтерес до людей			
Уміння слухати			
Емпатія			
Терпимість			
Альтруїзм			

Тактовність			
Почуття гумору			
Повага інших			
Відмова від тиску та насильства			
Визнання прав інших			
Прийняття інших такими, які вони є			
Взаєморозуміння			

Анкета «Риси толерантної особистості»

Риси толерантної особистості	Риси, які у мене є	3 головні риси толерантної особистості	Уявлення групи про толерантну особистість
Інтерес до людей			
Уміння слухати			
Емпатія			
Терпимість			
Альтруїзм			
Тактовність			
Почуття гумору			
Повага інших			
Відмова від тиску та насильства			
Визнання прав інших			
Прийняття інших такими, які вони є			
Взаєморозуміння			

Анкета «Риси толерантної особистості»

Риси толерантної особистості	Риси, які у мене є	3 головні риси толерантної особистості	Уявлення групи про толерантну особистість
Інтерес до людей			
Уміння слухати			
Емпатія			

Терпимість			
Альтруїзм			
Тактовність			
Почуття гумору			
Повага інших			
Відмова від тиску та насильства			
Визнання прав інших			
Прийняття інших такими, які вони є			
Взаєморозуміння			

Література:

1. Пудак Р.Л. «Вчимося бути толерантними» // Виховна робота в школі.- 2009.-№ 6(55).-с.48-49
2. Зубова С., Мельниченко О. «Крок назустріч» // Психолог.-2008.-№ 45(333).-с.19-23
3. Скворчевська О.В. Ігрові методики роботи з учнями 5-9 кл. – Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада +», 2007, с. 39-87
4. Салтикова О. «Надати право бути іншими. Виховання толерантності у позашкільному закладі» // Позашкілля.-2008.-№ 11(14).- вкладка
5. Соцька М. Тиждень толерантності у школі // Психолог.-2004.-№ 16(112).-с.3-5
6. Солдатова І., Шайгерова Л., Шарова О. «Тренінг толерантності для підлітків» // 2002.-червень,- с.57-71